

BŘETISLAV HORYNA

SVĚTLO LETÍ RYCHLOSTÍ ŽIVOTA

Na sklonku srpna roku 2010 budou noci jako bývají každý srpen. Možná budu vzhůru i v noci z dvaadvacátého na třiadvacátého a někdy uprostřed práce se půjdu podívat na hvězdy. Najdu severní hvězdu, Polárku, souhvězdí Velké Medvědice a bude-li dost tma, také prostřední hvězdu v oji Velkého vozu. Jmenuje se Mizar, arabsky to znamená pás, a protože je to dvojhvězda, má svého věčného průvodce jménem Alcor. Když staří arabští astronomové vyhledávali své učedníky, nechávali je složit zkoušku: museli rozpoznat Alcor a dokázat tak svůj bystrozrak. Protože na obloze nad městem se dá dnes zahlédnout nanejvýš nějaká laserová veselice, dnes zvaná show, a poušť, odkud by bylo možné pozorovat hvězdy, v okolí Brna také není, budu rád, když zahlédnu světlou skvrnku tam, kde má být. Na rozdíl od arabských hvězdářů ale budu vědět – zcela typicky pro civilizaci, která je osleplá a nevidí, ale zato ví nejvíc, co kdy lidé mohli vědět –, že světlo, které tam někde na obloze je, se vydalo na cestu k nám v době, kdy se narodil Jiří Gabriel. Cesta paprsků Alcoru, prubířské hvězdy, trvala osmdesát světelných let. Světlo, které vidím, letělo rychlostí jednoho života.

Je příliš rychlé na lidské poměry. Kdyby tam někde mezi námi a hvězdami byl Bůh, mohl by vložit svou dlaň do cesty tomu světlu a zpomalit ho. Zastavit světlo neumí ani Bůh, a neuměl by to, ani kdyby byl. Zastavené světlo není světlo, a kdoví, co by světlo, které není, udělalo se životem, jehož rychlostí se musí pohybovat, aby mohl být člověk a možná i Bůh. Kdyby vložil téměř bezmocný Bůh ruku do cesty světlu a životu, aby je zpomalil, byl by to od něho dobrý skutek – alespoň v některých případech. Boha však nemáme, aby dělal dobré skutky, a neuměl by je dělat, ani kdyby byl. Je-li pouze světlo, které odměřilo osmdesát let života, není nic záležitostí dobrých skutků a už vůbec ne jejich zásluhou.

Když bylo tomu světlu desetkrát méně než tuto noc, bylo ničím kdesi ve vesmíru a na podkarpatské Rusi žilo osmileté dítě. Nejděsivější na dětství bylo přežít pohádky a jejich zkažený svět. Zvůle Hanse Christiana Andersena má snad nebeské kořeny – jakoby všechno shnilo. Až zpřerážené kosti pochopení trčí ven z těla, stávají se myšlenkami. Trvá to dlouho, moc dlouho, kdy se neděje nic, tupé světlo je ničím, co se chystá stát se lidským světem, a dítě chce být učitelem nebo výpravčím nebo někým jiným, kdo v sobě nosí myšlenky a tvoří řád. Nádražní

kiosk, v kterém se časem promění ohřáté párky v jiskřivé diamanty, příjezd lokomotivy dýchající do rytmu lidského spěchu a mnoho jiných zázraků nebude ještě chvíli potřebovat důkaz. Není proč dokazovat něco, co je a co navždycky zůstane, i tehdy, až se všechno zpřerážené stane myšlenkami. Ve chvíli zlomu nic nebolí, bolest přichází později, se světlem, jež je blíž a blíž, a jenom člověk, který ji ctí, vytuší rozdíly. Ten nejzrádnější, mezi pochopením a myšlením, si ale nechává na potom, až už nebude co ztratit. Zná ho, často důvěrněji než ženy, které přicházejí, anebo okolnosti, za kterých se zase ztrácejí do svých životů. Dokud to lze, dívá se dítě raději na druhou stranu, na bolest, s níž si rozumí, protože ho nenutí pochopit, jen snášet.

Od zítřka budou prázdniny, všichni odejdou a nikdo nebude moci nic vyžvanit. Kdo je sám jako ticho, učí se mít rád smích, jemuž se málokdo zasměje, protože ho jen málokdo dokáže postřehnout. Umění života, který vedou nemnozí, dokud se jim nezačne stýskat po lidech. Jen jedna mezi tisíci rakvemi je bílá, ale i za ní kráčejí černě oděné postavy; týž nesmysl, tytéž zvěsti, tatáž zbytečnost, pro kterou nemáme slova tak dlouho, než se světlo přiblíží natolik, aby již bylo možné říct, co se vlastně stalo.

Sny a mezisny

Říká se, že žijeme v moderním světě, který oddělil kalkulovatelné výhody a s nimi spojená rizika pozemských poměrů od nevypočitatelného, mučivého étosu náboženství. Je-li oddělování znakem modernosti, pak na našem světě něco moderního bude. K čemu jsme si ale dopomohli, když jsme učinili svět moderním?

Každý krok, který uděláme, vede nakonec vždy do našeho světa. Jsme moderní lidé a mluvíme, ne bez jisté pýchy, o zesvětštění. Je s podivem, jak si zakládáme na zesvětštění něčeho, co nikdy jiné než světské nebylo; i zvířecí krutost realisticky myslících lidí je přiměřeně světská a věrná božímu slovu. Když s osvícenskou domýšlivostí vykřikujeme před celým světem svou světskost, neubývá ani krutosti, ani božích slov a vět, ani kontingence v tom, čím se tak uvědoměle řídíme. Neprotestujeme natolik, abychom museli brát sami sebe v potaz. Spíš jsme rádi, že je vše při starém a naše rozumování má své skleníkové prostředí, které jsme po celé dějiny pracně vytvářeli a nyní je již jen zdokonalujeme. Už k tomu nepotřebujeme ani trapné historiky o totalitním státu, stejně dobře si vystačíme s fantaziemi o vlastní svobodě: o tom nejméně světském ze všeho světského, v čem existujeme jakoby zbaveni rozumu.

Poslední velký bůh, který přišel jako zářící meteorit z ledového prostoru mezi hvězdami, byl *Leviathan* velkého učence z Malmesbury. V polovině 17. století (měl bych napsat do poznámky pod čarou, že roku 1651 – jsme přece společnost vzdělanců) udělal bůh poslední krok, který ho po všech marných pokusech v tichosti se vytrádit přivedl zpátky do světa a učinil z něj umírajícího boha. Těžko kam utíkat, a snad ani nebyl důvod. Čekala zde velká, celosvětová separace se všim pohodlím, vypořádávanými stěnami, aby nebylo o co si rozbít hlavu,

a v zásuvce nočního stolku staré a nové zákony moderního světa. Ve srovnání s minulostí církve vcelku humánní zařízení, odkud se dalo s potěšením, s potměšilostí anebo s lítostí přihlížet, jak na sebe moderní světští lidé navlékají svobodu jako zkrvavělou kůži staženou z jiných lidí, aby mohli tvořit podle své vůle a představy svou konečnou identitu *ex negativo*.

Zmiňovaný moudrý muž ještě dokázal přimět svého *Leviathana*, aby raději zavřel oči. Jenže přišli jiní, zda moudří nebo nemoudří, kteří ve své opilecké bázni o zachování dějin rozevřeli pákou fenomenologie světovému duchu semknutá víčka a postavili mu před oči morálního politického občana. Argument, jenž přivedl *Leviathana* na začátek tradice světských mrtvých bohů, byl v zásadě hloupý: člověk není člověku vlkem, protože kdyby byl, vypadaly by dějiny lidí (a také vlků) zcela jinak, a nejen mírumilovněji.

Pro argument, kterým překřtili mrtvého boha ve světového absolutního ducha, se ale téměř nedostává slov. Hrůza z konce pozemských dějin ve světě pozemského významu. Jak lidé nebo bozi zastavují dějiny? Vymazáním paměti, která není dějinná, ale rozumová, a proto přísně selektivní? Kdo měl důvod vypustit do světa tuto ubohou metaforu rozplizlého nexu mezi světským, pozemským a nebeským, světským?

Všichni další bozi po *Leviathanovi* se rodí v tichosti, nenápadně, ne na jevišti chléva, ale v divoké ztracenosti taxiků, baby-boxů, halucinogenních plísni mezi prsty svatých mužů. Doprovází-li jejich příchod hvězda, ztratí se přesvícena neonovým *sapere aude* politicky korektních, morálně spolehlivých reklamních občanů. Nevadí, když nevidíme její světlo. I tak se umíme mít rádi; umím se mít rád, umíš se mít rád, umí se mít rád... Anebo, jak zněl nadpis článku v jedněch novinách: Zvracím, zvracíš, zvrácíme... (I tuneláři zvrací.) Novorozeným bohům záleží na jiném a my lidé raději sjednocujeme tam, kde neumíme líp rozlišovat. Syntetický soud ke způsobu nadcházení bohů pak zní – i kdybychom se uzvraceli, nevrátím nic, protože se umím mít rád. Hvězda je patetické slovo a hvězd je moc.

Bez dějin by šlo všechno stejně dobře jako beze snů, o které tak jako tak často není co stát. Sny jsou světlo na místě, kde nemá co dělat; ve tmě spánku. Dějiny jsou jako sny prokládané zbytečnými, rušivými, popuzujícími mezisny: Můžeme lhát pravdu? Prožil si bůh svět, když už ho jednou stvořil? Vidíme jinak, než očima svých přání? Má rozkvetlá jabloň autobiografický význam pro rozkvetlou jabloň? Není veselá lyrika cosi na způsob slona z Celebesu?

Dítě, které bylo zvyklé na vlaky a jejich pořádek, má jako každé jiné spořádané dítě stále méně času na sny. Prostor, který vzniká odrůstáním, zaplňují mezisny stále většího a většího dítěte, které nabírá sílu, aby svedlo stát se dospělým dítětem. Právě takhle v důsledku zbytečně vynaložená síla mu chybí, až musí prohlédnout mezisny jako nepatřičnosti. Jenom ze slabosti, sice pochopitelné a omluvitelné, avšak stále jen slabosti v nich vidí světlo, které začíná zářit do tmy spánku a do dějin vlastního života. Potrvá velmi dlouho, než se v už značně dospělém dítěti zarazí tohle světlo (i jiná neméně houževnatá světla) o něco, čím již nepronikne – v nás všech cosi postupně kornatí a světlo s tím nemůže počítat – a stane se z něho stín. Potrvá to celý život: co se v mládí naučíš...

Paměť jako radost mladosti

Od jisté doby začal být Hölderlin udiveným člověkem. Není důležité, že právě Hölderlin, on sám je jen zástupný příklad pro všechny další možné nebo jsoucí lidi, kteří se začali podívat nad tím, že všechno kolem nich mlčí. Hölderlin se nedíval na svět nikdy jen sklíčkem na jedno oko, které usnadňuje život, ale používal cvikr složený ze všednosti (*Brod*) a umění (*Wein*). Elegie *Brod und Wein* je nad poměry hlasitá; hřímá to v ní, padají divoké otázky, než kdo stačí odpovědět, je přehlušen jinými hlasy, místy jsme svědky strkanice jako u slevněného zboží, když Syřan (Ježíš) vytlačuje bývalé Otce a Matky. Polarita je zdrojem hluku, který uměl Hölderlin přetvářet v mnohohlas, jemuž se říká poezie. Jenže v jistém okamžiku hlasy utichly, rámus vítězných a prohrávaných střetů odezněl, anebo možná ne, jen Hölderlin už ho neslyšel a napsal verš, který je základem údivu všech světských lidí: *Warum schweigen auch sie, die alten heiligen Theater?*

Můžeme mít za krajně nepravděpodobné, že by z ničeho nic zmlklo divadlo světa, jakkoli staré nebo posvátné. Zejména pokud jde o posvátné teatrum, je pochybnost ostrá jako hrot agáve: posvátné pokoukání musí pokračovat i za cenu osobní oběti, byť by jí měl být tygří skok zmatené Panny, která se v pravidelných časových odstupech pokouší odhalit *ubi et orbi* značku Otcova spodního prádla.

Hölderlin neslyšel stále tentýž hluk proto, že zapomněl, jak má poslouchat, a své zapomnění mylně považoval za mlčení. Pro básníka samého není rozdíl mezi zapomněním a mlčením zcela postřehnutelný, i když není zdaleka tak přirozený jako mnohá zjištění obyčejných smrtelníků. Například píseň *Lux in tenebris* se zpívá už od jedenáctého století, ale kdo z nás na to pamatuje? Proto raději mlčíme a světlo v temnotách přijde jen zřídka na přetřes v pivnicích i v nejvyšších společenských kruzích. Sice by nám mělo vadit, že zapomínáme to důležité z jedenáctého, patnáctého, osmnáctého nebo jiného století, protože je to ztráta a ztráty nás ochuzují. Jenže nevadí, poněvadž si všechno ztracené vynahradíme jiným hlukem, svým vlastním rámusením, o kterém se bude příště mlčet tak, jako my mlčíme o bývalých hlasitých věcech.

Málokoho to ještě udiví, spíše se podívá nad tím, že se někdo podivuje něčemu tak samozřejmému. Možná bude za podivína, dá-li kdo najevo údiv, ačkoli právě ve filosofii, s níž rád a blaženě koketoval Hölderlin, vydávají ty nejtíhodnější mluvící hlavy údiv za prapočátek – aspoň na tak dlouho, než se zapomenou divit a žijí už jen svou nedotknutelnou samozřejmostí mužů posledního slova (nedosloveného, jako každé užvatlané poslední slovo – něco v něm chce ještě dál, ale už nesmí: vyzradilo by všechnu tu ubohost).

Dospělé a stárnutím stále spořádanější dítě, které pozorovalo a poslouchalo lokomotivy, se často podivuje se stejným výrazem, jaký mívá Hölderlin. Ten hluk a ztřeštěnost všude kolem se nijak výrazně nezměnil od toho, co kdysi už bývalo, jenom paměť vše zauzčila do mlčení, které nesvede připomenout nic podstatného. Pokřivené uzly na kapesníku také nemluví, vypreparovaná polévka nasypaná do sáčku se světským potiskem toho může připomenout nesrovnatelně víc než pa-

měť, uzly, Coltranova hudba nebo filosofie, která si říká česká, poněvadž nad ní dodnes vychází české slunce.

Někdy nejsou všechna připomenutí právě příjemná. S pamětí všichni vycházíme rozhodně líp, dokud je radostí mládí, protože v sobě dohromady nic nenese. To málo v ní dovoluje žasnout a dělat rámus svými otázkami ke kořeni věci, z nichž má každá svůj debut, svou premiéru, svou palčivost, která nevyhasne ani tehdy, když přijde někdo druhý, učitel, kamarád, žena, a řekne ptáš se dobře, skoro jako mladý Werther, jenže ten si to musel skutečně protpřít. Tahle připomenutí cizí zkušenosti jsou otravná a pobuřující; hluk otázek obtáčejších kořeny věci utichá až pak, když se sám prožiju k tomu, abych řekl, ptám se dobře, skoro jako mladý Werther, jenže ten možná věděl, na co se vlastně ptá.

Hölderlina nemusíme litovat. Nestihl zahořknout kvůli paměti (další po něm, který to možná zvládl také, je Kafka), a proto také zůstal někým úplně jiným než Goethe, jedna z těch rádoby šedých eminencí v komisích, radách a kuloárech, jenž k stáru vykřikoval na obecnost, kdy se má při divadelním kusu smát a kdy ne. Hyperionovy dopisy Bellarminovi proto nebudou (aspoň některé) nikdy trapné, jako je trapná všechna ta důležitost mluvení, povídání a vy-povídání, po nichž nezůstane nic.

Exil

Thlusté zadky tajných radů rozuměly odjakživa všemu nejlíp. Zbývají po nich uprázdněně židle pro další pýchavkovitě zduté generace, které si s předstihem zabezpečují převahu nad každou vzpomínkou na vlakové řady, pískající lokomotivy a krajinu za okny svými iPhony, iPody, bloggy, twittery, facebooky a zkomunikovatelností čehokoli, i kdyby měla skončit zadupáním do země.

Der Nordost wehet / Der liebste unter den Winden. Hölderlin příliš mnoha věcem nerozuměl. Stačilo vanutí, severovýchodní vítr nad Garonnou v Bordeaux, aby v nich našel magnetismus takové síly, která umí přitahovat bez ohledu na čas. Exil je únik k něčemu, co nenutí brát ohled na čas. Ne kvůli stárnutí – kvůli platnosti. Platí kupříkladu, když se sejdou čtyři muzikanti, třeba se ani neznají, jen se sesednou se svými nástroji, je jaro, léto, podzim a zima a hrají *Der Nordost wehet* a možnosti jsou jako pěna, která improvizuje na hřebenech mořských vln.

Nic kluzkého, nic nízkého, nic, co by neplatilo, anebo platilo jinak pouze kvůli malichernosti, jíž je stárnutí. Když je doba kluzká, jsou kluzcí lidé; náledí, kam se podíváš, a cedule „tato cesta se v zimním období neudrzuje“. Hodně cest se neudrzuje v žádném období, jejich kluzkost bývá ku prospěchu. Ceníme si lidí, pro něž je tečka za větou tečkou za větou, nebo ceníme zuby, protože chceme mít tečku, která umí být čárkou, středníkem, branou kluzkosti? Exil je únik před schopností proklouzat mezi všemi jednou danými tečkami za větou k nekonečným souvětím, jež se mění v brány k čemukoli. Nemusíme si brát lupu, abychom viděli, jak plynou mraky hnané severovýchodním větrem; nemusíme si brát lupu, abychom viděli, jak plynou věty mužů posledního slova, odnikud nikam, bez

platnosti, hnané zasvěceností tajných radů. Jak rád bych byl také takový Richelieu, takový snovač, který je na světě, aby tahal za nitky a viděl přítom za roh.

Hölderlin chtěl vydržet, ale bál se exilu natolik, že raději předstíral šílenství, až v něm našel konečný exil. Rozdíl mezi šílenstvím a šílenstvím je tudíž zřejmý. I mezi větami jako ze zprohýbaného skla, jež není zač uchopit, a bezpodmínečným rytmem verše *geh aber nun und grüße / die schöne Garonne*, rovným a přímým, verše, který by si vzal člověk dřív, když byl ještě mladý, s sebou do války. Jenomže již není mladý a čas válek pominul. Dost námahy dá už jen snaha neztratit rovnováhu na kluzkých cestách, které se udržují na mizivé míře adheze se stejnou pečlivostí, je-li jaro, léto, podzim nebo zima.

Sport

Dítě, které odrostlo vlakům, začíná myslet logicky. Zárodky k tomu se vytvářely při pozorování vlaků, příjezdů a odjezdů, mijení, v kterém je řád, jenž dává možnost dojet do požadované stanice, tedy dosáhnout cíle. Také myšlení je řád, ačkoli logika není řád myšlení – kdyby byla jenom tím, muselo by nám být logiků líto ještě víc, než již je. Velké dítě ale usuzuje, že nebude bezbranné uprostřed kluzkých dob, bude-li se držet logického myšlení. Je v tom pouze naděje, že ostatní pochopí logičnost jeho myšlení a jednání, odvodí si jeho důvody, začnou rozumět a snad ho nechají na pokoji, aby dosáhlo té stanice, kterou hledá.

Velké smířlivé dítě se nikdy nenaučilo plácát o morálce a vydává své chování a jednání za jenom logické. Samozřejmě se mýlí, tehdy jako dnes. Je mnoho druhých, kteří se vyznají v morálce druhých natolik, aby ji uměli logicky dokonale využívat, stejně jako je jim logika vzdálená tak, že nikdy nepochopí její morální závazky. Udržují cesty kluzké a nenechávají je na pokoji. I když se to zdá být logicky vyloučené, logika selhává dost často. Je v ní něco z meče: ostří, směr, pravidla ovládání, vůle zlomit se a zpahýlovatět. Pořád jsme na tom ale lépe s logikou než s kozím sýrem filosofie, která selže vždycky.

Když člověk sleduje velké logicky uvažující dítě z pozice studenta, zdá se mu, že logikova řeč je jako zvuk zvonu, který by mohl znít *supra urbem*. Lidé by se sbíhali a poslouchali by a měli by radost, jako když dělníci v Bauhausu v oddělení řeziva provedou exaktní přířez. Kdo ale dokáže slyšet jasný a přesný zvuk zvonu v tónině, na niž byl (logicky) vyladěn, když student zjistí, že myšlení a jeho řád se zapomíná jako lehkovážná žena v bonvivánské společnosti, ztrácí rozum a debatuje o sportu?

Velké vzdělané a logicky myslící dítě diskutuje nad tabulkou fotbalových mužstev. Té tabulce je dneska třicet let a kdo ví, zda by ji někdo ještě dokázal objevit a vysvětlit, co pozoruhodného mohla znamenat. Asi se ztratila, ale zůstal obraz diskutujícího myslícího dítěte, které v tu chvíli přestalo být dítětem a stalo se mužem jako jiní. Nemyslelo.

Tvář zkřiveného výrazu – to je *genitivus qualitatis*, použitelný v textu, v životě sotva. Sport má logiku automobilového závodu, který se jmenuje „Paříž-Dakar“

a jede se z Buenos Aires do Buenos Aires. O kolektivních míčových hrách všeho druhu nelze říci ani tolik. Aby mohlo velké nevinné a myslící dítě vést polemiky o sportovních výsledkových tabulkách, musí opravdu existovat něco mezi nebem a zemí, možná andělé, kteří zašumí křídly, a dítě uslyší běž a dívej se, Nedvěd pošle krásný centr do šestnáctky a padne gól a bodů bude tolik, až z nich vyroste katedrála.

Kýč

O druhých lidech toho patrně víme ještě méně, než tušíme. O Jiřím Gabrielovi například nevím, zda umí plavat. Nikdy mne nenapadlo, abych se ho na to zeptal, i když udržet se na hladině může být někdy docela důležitá věc. Vím, že neumí proplouvat. Na to jsem se ho nemusel ptát, protože jsem to viděl. I kdyby uměl plavat a přestože chápe sport, asi by nikdy nehrál vodní pólo, protože tam se nejvíc fauluje pod hladinou, nepozorovaně. Asi by vůbec nehrál, poněvadž by musel na oči ostatním, a vystupování na oči druhým znervózňuje. Spíš by uměl všem na očích logicky dokázat, že všechny důvody k vystupování všem na očích jsou logicky neplatné. Takže napíše knihu a vydá ji v nákladu dvou kusů. Možná tří. Je to skoro tak zlé, jako nechat se fotografovat; myšlenku, že fotografie krade člověku duši, patrně vypustil do světa filosof a logik Jiří Gabriel. Etnografové by měli zapracovat na svých stereotypech.

Z toho mála, co o lidech víme, o nich obvykle hodně usuzujeme. Pochopitelně, dá to méně práce a je to větší zábava. V každém životě, který žijeme, se aspoň na pár okamžiků objeví napětí mezi středními hodnotami a pompézním pedantismem kosmické dokonalosti. Těsně před tím, než upadneme z kosmických hodnot opět k nemocným příbuzným, kteří musí do nemocnice, k regulím filosofie středního dosahu, jež nechce příliš, poněvadž příliš neumí, ke všemu typickému bez výjimek a bez askeze, k bledým dnům s trudnou jiskrou nechutného alkoholu, těsně před tím vším, čeho máme stále dost, vzniká něco mimořádného, tedy stojícího mimo řád koncentrovaného neřádstva, například písně šťastného tovaryše.

Někdy v životě je má na dosah každý, a některé děti, kterým bylo pro jejich spásu souzeno zůstat navždycky dětmi, jich na okamžik snad i dosáhnou. Okamžik, kdy člověk dosahuje na vysoké napětí kosmických hodnot, je politováníhodným momentem konečného, nezvratného a zcela lhostejného rozlišení mezi lidmi. Přespokojená mudrovědnost tajných radů, připomínající rozjetý tank s uzavřeným průzorem, ví, co jí spadá do klína; milostné akty s pravdou, dobrem, prospěšností, nepostradatelností, břemenem štěstí ostatních, zodpovědností a jen mírně neurotickou spravedlností. Odrostlé dítě bývá na rozpacích a připravuje se tak o milostnou bezprostřednost obcování s kosmickými hodnotami. Milování vrchní maršáلكové řídící pravdu a dobro rozpaky neznají, nebo je alespoň nikdo na rozpacích nevidí.

Nic není tím, že by jedni byli zlí a druzí dobří. Dosáhnutí na kosmické hodnoty nemá systémový charakter a není to nárokovatelná složka odměny za celoživotní

slepotu, mravnost, idealismus, neústupnost nebo ještě jiný cejch, který si v sobě nosíme. Zlí a dobří jsou málokdy rozeznatelní, a právě to vede k rozpakům, které se stávají viditelným a dosažitelným obrazem nedosažitelnosti. Dítě pozdního věku je na rozpacích, protože rozpoznává v těch nejvyšších hodnotách, kterých se kdy dotklo, zpodstatnělé odvozeniny přídavných jmen: pravda odvozená do toho, co mužům posledního slova slouží za pravdivé, dobro odvozené od toho, co je vši silou dobré, krása odvozená od světlého, protože temné se skrývá.

Klesá všechno jako popel zpátky na zem, co bylo tak těžké dosáhnout. Nějak v těch výčtech chybí štěstí. Kdysi mluvilo dítě ke studentům o filosofii a v dnes již zapomenuté souvislosti padla zmínka, že by filosofie měla být nejen moudrá, ale také krásná. Spojitost mezi moudrostí a štěstím není nijak patrná, nemá-li jít o již nesnesitelné bludy. A co s krásou? Chceš-li poznat, co je skutečně modrá, skoč do inkoustu, tak nějak promluvil baron Münchhausen, kterého lépe známe jako Prášila. Do jaké žumpy ale mám ještě spadnout, abych poznal, co je krása filosofie? Kdysi se to stalo Tháletovi, a vysmály se mu služky. Jaké krásné problémy má filosofie, aby se o nich dalo psát krásně? Všichni přece žijeme mezi lidmi, tak kam ještě padat.

Jistě, své umělecké hodnoty má pro někoho i hranice s hořícím člověkem, zejména když je to kacír nebo Bruno. Pro výklad dějin náboženství nebo dějin vědy je to ale kýčovitá ilustrace. A ještě víc se zvrhne do kýče, pokud z vybraných a vkusných lidských pochodní učiníme oběti pro pravdu, dobro a krásu. Pro co se vlastně obětuje člověk, který se obětuje pro pravdu? Raději mít údělem galerii proporčně vyvážených trpaslíků v předzahrádce než náhražkovitá sladidla posledních filosofických otázek pravdy, života a zodpovědnosti sókratovského vycházení na agoru.

Teprve až filosofie přechází v kýč – je-li ovšem někdy něčím jiným –, můžeme mluvit o štěstí. Heidegger byl vnitřně asi velice šťastný člověk, třebaže po svém a tak trochu gaunersky. Štěstí z kýče filosofie je aspoň něco, zvláště tam, kde jinak není nic. Dá se o ně opřít. A proč se belhat sem a tam bez opory a s jasným vědomím, že filosofie štěstí nepřináší, pomoc neposkytuje a na nic neodpovídá. Chodíme po stejných cestách, jako chodily tisíce jiných před námi, možná už dinosaurů, jen rámus, který vydáváme, zní občas jinak. Vspělejší jsme proto, že je ho víc. To je všechno. Držme se kýčovitých obrazů, třeba toho, že světlo, které se v noci z dvaadvacátého na třiaadvacátého srpna 2010 vydá na cestu k nám od hvězdy zvané Alcor, uvidí za osmdesát let lidé, jimž budeme lhostejní stejně jako každý jiný brak kosmických hodnot.

LIGHT TRAVELS AT THE SPEED OF LIFE

A book of essays written to celebrate an important anniversary of Jiří Gabriel, a teacher of philosophy that the author is heavily indebted to, dealing with various approaches to philosophy and life with philosophy. It is an expression of gratitude for models of conduct and behavior of a man trained in philosophy, critical thinking and rational assessment of life situations, as well as an attempt to sketch traits of Gabriel's personality distinguishing him from various, not always praiseworthy unwritten rules of common life in university society. The work is not meant to be a tract describing, assessing and classifying Gabriel's educated work in institutionalized philosophy, nor does it aspire to be. The times of tracts shall only come and, as usual with tracts, they make living thought something it never was and wished to be. The work is a mere reflexion of forms of Jiří Gabriel's influence on the authors life in the past decades of the author's life; an influence far greater than Jiří Gabriel is aware of.

